

Луки заплавних комплексів м. Київ

МИКОЛА СТАНІСЛАВОВИЧ КОЗИР
ОЛЕКСАНДР АНАТОЛІЙОВИЧ ЖИГАЛЕНКО
ГАННА ОЛЕКСАНДРІВНА КАЛИТА

KOZYR M.S., ZHYHALENKO O.A., KALYTA A. O. (2017). **Meadows of floodplain complex in Kyiv city.** *Chornomors'k. bot. z.*, **13** (1): 57-71. doi:10.14255/2308-9628/17.131/5.

Meadow vegetation of floodplain complex in Kyiv city are presented by 2 classes, 5 orders, 10 alliances and 25 associations. The most cenotical diversity belongs to *Molinio-Arrhenatheretea*. The phytocenosis of associations *Poo palustris-Alopecuretum pratensis*, *Trifolio-Festucetum rubrae*, *Koelerio-Agrostietum vinealis* are most widely represented, they have 44,92 % of all our releves from phytocenosis. Species diversity of phytocenosis of *Pragmiti-Magno-Caricetea* are much less presented than *Molinio-Arrhenatheretea* communities. *Iris sibirica*, rare species from Red book of Ukraine, was found in 7 associations. These associations are *Agrostio vinealis-Calamagrostietum epigei*, *Festucetum pratensis*, *Koelerio-Agrostietum vinealis*, *Lysimachio vulgaris-Filipenduletum*, *Agrostio giganteae-Festucetum pratensis*, *Poetum pratensis*, *Poo palustris-Alopecuretum pratensis*.

Key words: vegetation, floristic classification, islands, floodplain

КОЗИР М.С., ЖИГАЛЕНКО О.А., КАЛИТА Г.О. (2017). **Луки заплавних комплексів м. Київ.** *Чорноморськ. бот. ж.*, **13** (1): 57-71. doi:10.14255/2308-9628/17.131/5.

Лучна рослинність заплавних комплексів м. Київ представлена 2 класами, 5 порядками, 10 союзами і 25 асоціаціями. Найвищою ценотичною різноманітністю відзначається клас *Molinio-Arrhenatheretea*. Серед його угруповань найчастіше трапляються фітоценози асоціацій *Poo palustris-Alopecuretum pratensis*, *Trifolio-Festucetum rubrae*, *Koelerio-Agrostietum vinealis*, на які припадає 44,92 % всіх описаних нами лучних ценозів. Видова різноманітність фітоценозів класу *Pragmiti-magno-Caricetea* значно поступається угрупованням *Molinio-Arrhenatheretea*. В ценозах 7 асоціацій було відмічено раритетний вид, що занесено до Червоної книги України – *Iris sibirica* L. Серед них *Agrostio vinealis-Calamagrostietum epigei*, *Festucetum pratensis*, *Koelerio-Agrostietum vinealis*, *Lysimachio vulgaris-Filipenduletum*, *Agrostio giganteae-Festucetum pratensis*, *Poetum pratensis*, *Poo palustris-Alopecuretum pratensis*.

Ключові слова: рослинність, флористична класифікація, острови, заплава

КОЗЫРЬ Н.С., ЖИГАЛЕНКО А.А., КАЛЫТА А.А. (2017). **Луга пойменных комплексов г. Киев.** *Черноморск. бот. ж.*, **13** (1): 57-71. doi:10.14255/2308-9628/17.131/5.

Луговая растительность г. Киев представлена 2 классами, 5 порядками, 10 союзами и 25 ассоциациями. Наиболее ценотически разнообразным является класс *Molinio-Arrhenatheretea*. Среди его сообществ наиболее часто встречаются фитоценозы ассоциаций *Poo palustris-Alopecuretum pratensis*, *Trifolio-Festucetum rubrae*, *Koelerio-Agrostietum vinealis* на которые приходится 44,92 % всех описанных нами луговых ценозов. Видовое разнообразие фитоценозов класса *Pragmiti-magno-Caricetea* значительно уступает сообществам *Molinio-Arrhenatheretea*. В ценозах 7 ассоциаций было отмечено раритетный вид, который занесен в Красную книгу Украины – *Iris sibirica* L. Среди них *Agrostio vinealis-Calamagrostietum epigei*, *Festucetum pratensis*, *Koelerio-Agrostietum vinealis*, *Lysimachio vulgaris-Filipenduletum*, *Agrostio giganteae-Festucetum pratensis*, *Poetum pratensis*, *Poo palustris-Alopecuretum pratensis*.

Ключевые слова: растительность, флористическая классификация, острова, пойма

Луки в Україні є одними з найпоширеніших за площами типом рослинності і третіми за видовим багатством [ANDRIENKO et al., 1985]. На них можна натрапити в

багатьох населених пунктах: від маленького села до мегаполісу. Вони відіграють помітну роль в житті людини оскільки виконують низку екосистемних, господарських та соціальних функцій. Так, луки є цінним ресурсом для отримання високоякісних природних кормів, створюють певний мікроклімат у населених пунктах, очищують повітря від викидів транспорту та інших забруднювачів атмосфери, послаблюють звукові хвилі (шум), попереджують вітрову і водну ерозію, затримують опади і виступають природним фільтратором води, є місцем рекреації. Також вони згладжують контраст між природними і урбаністичними ландшафтами тощо.

У зв'язку з важливим господарським значенням цих угідь роботи з вивчення заплавної лучної ценози на території України розпочалися в 30-х рр ХХ ст., і продовжуються в наш час. Більшість публікацій в яких згадуються лучні угіддя Києва, є досить загальними або стосуються всього Полісся. В них часто робиться наголос на урожайності травостоїв, необхідності її підвищення та корінного поліпшення лук.

В роботах можна виділити справжні, болотисті, остепнені, а також рідше торф'янисті і пустищні луки, що трапляються в заплавах річок і на островах Дніпра.

Одним із перших вивченням луків зайнявся провідний лукознавець України Д.Я. Афанасьєв [AFANASYEV, 1937]. Стосувалися вони заплави р. Десни від гирлової частини до м. Короп. У подальшому цей автор вивчав луки Середнього Дніпра [AFANASYEV, 1950, 1957]. Вони відзначалися багатством і різноманітністю ценозів, проте були малопродуктивними. В цілому для заплавної лучної ценози у межах Києва характерно понад 30 формацій та близько 70 асоціацій, які відносяться до 4 класів формацій. В лісостеповій частині Дніпра відмічено 50 асоціацій, які об'єднуються в 25–30 формацій. Також ціла низка робіт Д.Я. Афанасьєва була присвячена поліпшенню і раціональному використанню лучних угідь Полісся, куди теж відноситься частина лук Києва [AFANASYEV, 1957, 1959, 1960, 1968]. Всі згадані дослідження були виконані на принципах домінантної класифікації.

Вперше флористичний підхід для класифікації лучних ценозів в заплаві Дніпра в м. Київ був здійснений групою дослідників на чолі з Ю.Р. Шелягом-Сосонком [SHELYAN-SOSONKO et al., 1980, 1981, 1983, 1986]. У цих роботах дослідники зробили перші спроби класифікації лук за методикою Браун-Бланке, а також порівняли синтаксони флористичної і домінантної класифікацій, і встановили як вони співвідносяться між собою. Було встановлено, що флористична асоціація приблизно відповідає домінантній формації. Також ними було подано характеристику отриманих фітоценозів і виділено основні з них. Однак, ці роботи стосувалися не всіх заплавної лучної ценози Києва і на цьому етапі є вже досить застарілими та потребують уточнення і доповнення.

Питання класифікації рослинності островів у м. Київ продовжилося вже у наш час. Так, Г.О. Цуканова досліджуючи рослинний покрив островів Дніпра встановила їх багатство, яке нараховує 3 класи, 6 порядків, 8 союзів і 15 асоціацій [TSUKANOVA, ANDRIENKO, PRYADKO, 2002; TSUKANOVA, 2005]. Однак, ці дослідження не передбачали вивчення лучних ценозів поза дніпровськими островами, а тому питання встановлення синтаксономічного складу луків за флористичною класифікацією дотепер було відкрите. В цій роботі подано матеріали, які дають загальне уявлення про лучну рослинність заплавної комплексу у межах м. Київ і виконані з використанням флористичного принципу класифікації рослинності.

Матеріали і методи

У результаті польових досліджень 1999–2002, 2012–2015 рр. було зібрано матеріал, який дає можливість встановити лучні угруповання цієї території. Для виділення синтаксонів ми відібрали 256 геоботанічних описів. Дослідження були проведені за стандартними геоботанічними методами. Площі пробних площадок

становили 25–100 м². Описи переведені в електронний варіант за допомогою програми LibreOffice 5. Класифікація рослинності здійснена за еколого-флористичними принципами Ж. Браун-Бланке.

Обговорення отриманих результатів

Рослинний покрив досліджених об'єктів в межах м. Київ має комплексний характер і представлений лісовою, лучною, болотною, повітряно-водною, водною рослинністю, тощо [ДИДУКН, АЛОШКІНА, 2012]. Їх співвідношення варіюють в залежності від місця розташування і впливу мегаполісу. Саме тому луки представлені як зовсім невеликими ділянками, так і такими, що займають сотні гектарів. За час досліджень у нас склалося чітке уявлення про лучну рослинність території. Порівнюючи отримані дані на заплавних луках Києва із літературними, а також авторські матеріали схожих об'єктів ми прийшли до висновку, що лучні фітоценози у місті є достатньо збереженими і багатими як у видовому, так і ценотичному плані [КУЗЕМКО, 2003; НОМЛЯ, 2005; ТЕРТУШНИЙ, 2006; 2008, КУЗЕМКО, КОЗЫР, 2011; КУЗЕМКО, 2011; КОЗЫР, 2013]. За нашими підрахунками видове багатство лучної рослинності становить 207 видів. Для прикладу, на луках р. Сейм було відмічено дещо більше, а саме 231 вид [РАДЕРЕВСКАЯ, 1966]. У не опублікованих даних М.С. Козиря там відмічено близько 250 видів. На луках Південного Бугу було виявлено 241 вид [КУЗЕМКО, 2011]. Сейм і Південний Буг розташовані в двох зонах, а самі луки простяглися на сотні кілометрів. Луки заплави Дніпра в Києві в основному знаходяться в Поліссі і лише незначно заходять в Лісостеп. Їх загальна протяжність не перевищує 20 км. Попри таку незначну протяжність луків видове багатство їх майже не поступається значно більшим об'єктам про які ми згадували вище. Цінні у господарському відношенні угруповання на інших річках переважно займають значні ділянки. Вони є маловидовими (не більше 20–25 видів в одному фітоценозі) і мають значне проективне покриття, що сягає 85–100 % [КОЗЫР, 2008, 2013; КУЗЕМКО, КОЗЫР, 2011]. До них належать фітоценози де домінантами і співдомінантами виступають *Festuca pratensis*, *Alopecurus pratensis*, *A. arundinaceus*, *Bromopsis inermis* тощо [КОЗЫР, 2008; КУЗЕМКО, КОЗЫР, 2011]. На луках Дніпра в межах Києва угруповання займають менші площі, тут нами не відмічено торф'янисті та пустищні луки, а остепнені займали не більше 10–20 % від загальної площі лучної рослинності.

Лучними фітоценозами, окрім угруповань класу *Molinio-Arrhenatheretea* і угруповань порядку *Nasturtio-Glycerietalia* класу *Phragmiti-Magno-Caricetea*, ми також вважаємо осокові ценози союзу *Magno-Caricion elatae* порядку *Phragmitetalia* цього ж класу. Відповідно ми розробили власну синтаксономічну схему лучної рослинності заплави в межах м. Києва. Луки об'єднуються у 2 класи, 5 порядків, 10 союзів та 25 асоціацій і представлені в схемі нижче.

Синтаксономічна схема заплавної лучної рослинності в межах м. Києва *PHRAGMITO-MAGNO-CARICETEА KLIKA IN KLIKA ET NOVÁK 1941*

Nasturtio-Glycerietalia Pignatti 1953

Phalaridion arundinaceae Kopecký 1961

1. *Phalaridetum arundinaceae* Libbert 1931

Glycerio-Sparganion Braun-Blanquet et Sissingh in Boer 1942

2. *Glycerietum maximae* Hueck 1931

3. *Glycerietum fluitantis* Wilzek 1935

4. *Carici acutae-Glycerietum maximae* Jilek et Valisek 1964

5. *Beckmannietum eruciformis* R. Jovanovich 1958

Phragmitetalia communis Koch 1926

Magno-Caricion elatae Koch 1926

6. *Caricetum elatae* W. Koch 1926
7. *Caricetum ripariae* Knapp et Stoffers 1962
8. *Caricetum acutiformis* Sauer 1937
9. *Caricetum gracilis* (Almquist 1929) R. Tüxen 1937
10. *Caricetum vulpinae* Nowinski 1927

MOLINIO-ARRHENATHERETEA R. TÜXEN 1937

- Galietaia veri* Mirkin & Naumova 1986
- Agrostion vinealis* Sipaylova, Mirkin, Shelyag-Sosonko & V. Solomakha 1985
11. *Koelerio-Agrostietum vinealis* (Sipaylova et al. 1985) Shelyag-Sosonko et al. 1987
 12. *Agrostio vinealis-Calamagrostietum epigei* (Shelyag-Sosonko et al. 1981) Shelyag-Sosonko, V. Solomakha & Sipaylova 1985
- Trifolion montani* Naumova 1986
13. *Poëtum angustifoliae* Shelyag, Solomakha & Sipaylova 1986
 14. *Bromopsidetum inermis* Shvergunova et al. 1984
- Arrhenatheretalia elatioris* R. Tüxen. 1931
- Festucion pratensis* Sipaylova, Mirkin, Shelyag-Sosonko & V. Solomakha 1985
15. *Festucetum pratensis* Soó 1938
 16. *Agrostiogigantea-Festucetum pratensis* Sipaylova, V. Solomakha & Shelyag-Sosonko 1987
 17. *Festuco pratensis-Deschampsietum caespitosae* Turubanova 1986
 18. *Poëtum pratensis* Ravarut, Cazac et Turenschi 1956
- Arrhenatherion elatioris* Luquet 1926
19. *Trifolio-Festucetum rubrae* Oberdorfer 1957
- Cynosurion cristati* R. Tüxen 1947
20. *Agrostietum vinealis-tenuis* Shelyag-Sosonko et al. 1981 ex Shelyag-Sosonko, V. Solomakha & Sipaylova 1985
 21. *Lolio perennis-Cynosuretum cristati* R. Tüxen 1937
- Molinietalia* W. Koch 1926
- Alopecurion pratensis* Passarge 1964
22. *Poo palustris-Alopecuretum pratensis* Regel 1925
 23. *Poo trivialis-Alopecuretum pratensis* Regel 1925
 24. *Galio palustre-Agrostietum stoloniferae* Sipaylova, V. Solomakha et Shelyag-Sosonko 1987
- Filipendulion ulmariae* Segal 1966
25. *Lysimachio vulgaris-Filipenduletum* Balátová-Tuláčková 1978

ХАРАКТЕРИСТИКА СИНТАКСОНІВ

PHRAGMITO-MAGNO-CARICETEA KLIKA IN KLIKA ET NOVÁK 1941

Діагностичні види: *Alisma plantago-aquatica* L., *Equisetum fluviatile* L., *Galium palustre* L., *Lycopus europaeus* L., *Lythrum salicaria* L., *Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud., *Persicaria amphibia* (L.) Delarbre var. *terrestris*, *Rorippa amphibia* (L.) Besser, *Rumex hydrolapathum* Huds., *Scutellaria galericulata* L., *Sium latifolium* L., *Stachys palustris* L.

Угруповання вологих, мокрих та болотистих лук, боліт, на дернових, оглеєних, мулуватоболотних та лучно-болотних ґрунтах, а також повітряно-водні угруповання на мулисто-піщаних, мулистих і мулисто-торф'яних донних відкладах. Характерні для екотопів, що періодично заливаються, в заплавах річок, по берегах озер, ставків, меліоративних каналів, ділянок виклинювання ґрунтових вод. Витримують коливання рівня води протягом вегетаційного періоду.

Nasturtio-Glycerietalia Pignatti 1953

Діагностичні види: *Glyceria fluitans* (L.) R. Br., *G. maxima* (C. Hartm.) Holmberg, *Phalaroides arundinacea* (L.) Rausch., *Rorippa nasturtium-aquaticum* (L.) Hayek, *Sparganium erectum* L.

Угруповання середньовисокотравних повітряно-водних видів прісноводних проточних водойм зі значним коливанням рівня води протягом вегетації, а також прибережних ділянок із дерново-оглеєними та лучно-болотними ґрунтами, які в літньо-осінній період залишаються без поверхневого підтоплення.

***Phalaridion arundinaceae* Kopecký 1961**

Діагностичні види: *Carex buekii* Wimmer, *Phalaroides arundinacea* (L.) Rausch., *Poa trivialis* L.

Гігрофітні та мезогігрофітні угруповання прибережних ділянок із супіщаними та суглинистими ґрунтами, які зазнають підтоплення паводковими водами.

***Phalaridetum arundinaceae* Libbert 1931**

Діагностичні види: *Phalaroides arundinacea* (L.) Rausch., *Rorippa amphibia* (L.) Besser.

Умови місцезростань: тривалозаливні зниження прируслової, рідше центральної, частини заплави з пухкими алювіальними піщаними донними відкладами або торфово-болотними та лучно-болотними ґрунтами із глибиною залягання ґрунтових вод 0,4–0,5 м, а також береги евтрофних водойм із незначною або відсутньою течією в умовах тимчасового підтоплення, інколи – ділянки низинних та перехідних боліт, болотистих лук. Флористичний склад асоціації налічує 16 видів. Їх кількість у окремих фітоценозах коливається від 8 до 13. У флористичному складі переважають гігромезофіти та мезогігрофіти, хоча значна участь і еумезофітів, що показує перехідний характер угруповань. Проективне покриття травостою становить 70–95 %. Висота до 2 м. Фітоценози поодинокі відмічені на південній ділянці заплави.

***Glycerio-Sparganium* Braun-Blanquet et Sissinghin Boer 1942**

Діагностичні види: *Glyceria fluitans* (L.) R. Br., *G. maxima* (C. Hartm.) Holmberg, *Sparganium erectum* L.

Угруповання середньовисокотравних водних макрофітів, нижні частини пагонів яких більшу частину вегетаційного періоду знаходяться у воді, а верхні над водою, прісноводних проточних, рідше замкнутих водойм зі значним коливанням рівня води протягом вегетації.

***Glycerietum maximae* Hueck 1931**

Діагностичні види: *Glyceria maxima* (C. Hartm.) Holmberg.

Умови місцезростань: мілководдя мезоевтрофних і евтрофних прісноводних водойм зі слабкокислою або нейтральною реакцією середовища, помірним поверхневим і значним протягом вегетаційного періоду коливанням рівня води, піщаними, мулистопіщаними, мулистими та муристо-торф'янистими донними відкладами і товщею води 40–100 (120) см. В озерах, старицях, рукавах заток та русел річок, на мілководді водосховищ, ставків, меліоративних каналів, на знижених ділянках болотистих лук з постійним та періодичним поверхневим підтопленням. На території досліджень фітоценози асоціації трапляються як по берегах водойм, так і на болотистих зниженнях, формуючи болотисті луки. Відмічені на ділянках заплави затоки Верблюд, о. Ольжин, о. Долобецький. У видовому аспекті угруповання малочисельні і представлені 22 видами, серед яких переважають гігромезофіти та мезогігрофіти. З незначним покриттям трапляються види лучно-болотного різнотрав'я. Загальне проективне покриття угруповань становить 95–100 %, а висота травостою може досягати 1,5–1,8 м.

***Glycerietum fluitantis* Wilzek 1935**

Діагностичні види: *Glyceria fluitans* (L.) R. Br.

Умови місцезростань: мілководдя та прибережні смуги мезоевтрофних і евтрофних проточних, рідше замкнутих, водойм з відсутнім поверхневим і значним,

протягом вегетації, коливанням рівня води, слабокислою або рідше нейтральною реакцією середовища, піщаними, мулисто-піщаними та мулисто-торф'янистими донними відкладами і товщею води 20–50 см. У канавах, каналах, струмках, старицях, рукавах, руслах річок, водосховищах, озерах, на знижених ділянках болотистих лук з постійним підтопленням. Зниження рівня води до 15–20 см стимулює розвиток угруповань. Фітоценози переважно монодомінантні з переважанням *Glyceria fluitans*. Загалом у своєму складі угруповання містять 20 видів. Проективне покриття ценозів може досягати 70–85 %. Висота травостою 50–70 см. Угруповання цієї асоціації відмічені поодинокі в заплаві напроти о. Жуків.

***Carici acutae-Glycerietum maximae* Jilek et Valisek 1964**

Діагностичні види: *Glyceria maxima* (С. Hartm.) Holmberg, *Carex acuta* L.

Умови місцезростань: мілководдя замкнутих і проточних мезоевтрофних і евтрофних водойм зі слабокислою або нейтральною реакцією середовища, помірним або відсутнім поверхневим і значним, протягом вегетації, коливанням рівня води, мулистими, мулисто-торф'янистими донними відкладами і товщею води 30–40 см. У заплавах озер, старицях, рукавах, затоках і руслах річок, водосховищах, ставках, водоймах боліт, на знижених ділянках болотистих лук з постійним або періодичним підтопленням. Зниження рівня води до 20–25 см стимулює розвиток угруповань. У фітоценозах асоціації відмічено лише 8 видів. Проективне покриття травостою становить 80–100 %, висота до 1,5 м. Угруповання поширені на прибережних пасмах та болотистих пониженнях. Як і попередні, вони рідко відмічені на луках затоки Верблюду.

***Beckmannietum eruciformis* R. Jovanovich 1958**

Діагностичні види: *Beckmannia eruciformis* L.

Умови місцезростань: вологі луки прируслової та центральної частин заплави на дерново-глейових та мулуватоглейових ґрунтах. У флористичному складі асоціації відмічено 14 видів мезогідрофітів та гігромезофітів. В окремих фітоценозах від 7 до 11 видів. Проективне покриття травостою може досягати 60–70 %, а висота 60–100 см. Фітоценози асоціації трапляються поодинокі на луках заплави біля о. Жуків.

Порядок *Phragmitetalia communis* Koch 1926

Діагностичні види: *Alisma plantago-aquatica* L., *Equisetum fluviatile* L., *Galium palustre* L., *Lycopus europaeus* L., *Lythrum salicaria* L., *Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud., *Persicaria amphibia* (L.) Delarbre var. *terrestris*, *Rorippa amphibia* (L.) Besser, *Rumex hydrolapathum* Huds., *Scutellaria galericulata* L., *Sium latifolium* L., *Stachys palustris* L.

Угруповання високотравних повітряно-водних видів прісноводних і слабосолонуватоводних, слабопроточних або непроточних водойм зі значним коливанням рівня води протягом вегетації, а також прибережних ділянок, які в літньо-осінній період залишаються без поверхневого підтоплення.

***Magno-Caricion elatae* Koch 1926**

Діагностичні види: *Calla palustris* L., *Carex acuta* L., *C. acutiformis* Ehrh., *C. appropinquata* Schum., *C. atherodes* Spreng., *C. buxbaumii* Wahlenb., *C. diandra* Schrank, *C. disticha* Huds., *C. elata* All., *C. hartmanii* Cajand., *C. omskiana* Meinsh., *C. paniculata* L., *C. pseudocyperus* L., *C. riparia* Curtis, *C. rostrata* Stokes, *C. vesicaria* L., *C. vulpina* L., *Cicuta virosa* L., *Cladium mariscus* (L.) Pohl, *Galium palustre* L., *Naumburgia thyrsoflora* (L.) Reichenb., *Peucedanum palustre* (L.) Moench, *Ranunculus lingua* L., *Scutellaria galericulata* L.

Угруповання купиноутворюючих та довгокореневищних видів евтрофних низинних боліт і заболочених прибережних мілководь на торф'янистих, торф'янисто-глеєвих, мулисто-глеєвих ґрунтах або донних відкладах.

***Caricetum elatae* W. Koch 1926**

Діагностичні види: *Carex elata* All., *C. omskiana* Meinsh.

Умови місцезростань: низинні та перехідні болота із тимчасовим слабопроточним режимом затоплення та потужністю торфу 0,5–3 м; прибережні смуги евтрофних озер і ставків із товщею води 0,2–0,5 м, вираженим мікрорельєфом (купинами понад 0,5 м заввишки) та мулисто-торф'янистими донними відкладами. Флористичний склад угруповань асоціації налічує 14 видів. Їх кількість у окремих фітоценозах коливається від 8 до 11. Проективне покриття травостою становить 60–80 %, а висота досягає 70–90 см. Трапляється спорадично в угрупованнях вологих екотопів у заплаві в межах м. Київ.

***Caricetum ripariae* Knapp et Stoffers 1962**

Діагностичні види: *Carex riparia* Curtis.

Умови місцезростань: прибережні мілководдя замкнутих (евтрофні озера, ставки, стариці) та слабопроточних (русла річок) водойм із мулистими, мулисто-піщаними донними відкладами товщею води 0,2–0,5 м та коливанням її рівня протягом вегетації. Флористичний склад асоціації нараховує 14 видів. Їх кількість у окремих фітоценозах коливається від 8 до 11. Проективне покриття травостою становить 45–65 %, а висота досягає 70–80 см. Угруповання рідко відмічені нами на луках о. Жуків.

***Caricetum acutiformis* Sauer 1937**

Діагностичні види: *Carex acutiformis* Ehrh.

Умови місцезростань: осоково-трав'яні і осоково-мохові евтрофні низинні болота, окраїни вільшняків або екотопи після їх вирубування із ґрунтовим підтопленням, мілководдя заплавних водойм та берегів річок із мулисто-торф'янистими, торф'янисто-глеєвими ґрунтами або донними відкладами та змінним протягом вегетаційного періоду режимом обводнення. Флористичний склад асоціації нараховує 17 видів. Проективне покриття травостою становить 90–100 %, а висота досягає 1–1,5 м. Фітоценози асоціації рідко представлені на луках о. Жуків.

***Caricetum gracilis* (Almquist 1929) R. Tüxen 1937**

Діагностичні види: *Carex acuta* L.

Умови місцезростань: прибережні мілководдя евтрофних водойм, каналів та стариць, заплавно-лучні ділянки, а також низинні болота із дерновими сильно оглеєними суглинистими, мулуватоболотними і торфово-болотними ґрунтами та глибиною залягання ґрунтових вод 0,2–0,3 м, без торфу або з тонким (0,5 м) його шаром. Режим обводнення змінний – від помірного до високого, товща води 10–20 (50) см. Флористичний склад асоціації налічує 38 видів. У окремих фітоценозах їх кількість становить від 9 до 15 видів. Проективне покриття травостою становить 60–100 %, а висота досягає 1–1,3 м. Фітоценози асоціації відмічені нами на островах Дніпра в м. Київ як на прибережних пасмах так і на болотистих пониженнях.

***Caricetum vulpinae* Nowinski 1927**

Діагностичні види: *Carex vulpina* L.

Умови місцезростань: неглибокі пониження і рівнинно-знижені ділянки прируслової та центральної частини заплави із дерновими слабооглеєними суглинистими, супіщаними і лучно-болотними ґрунтами та рівнем залягання ґрунтових вод на глибині 0,2–0,4 м, а також короткозаливні слабозасолені ділянки із мулисто-піщаними та мулисто-черепашковими ґрунтами. Флористичний склад асоціації налічує 12 видів. У окремих фітоценозах їх кількість становить від 7 до 12 видів. Проективне покриття травостою становить 60–80 %, а висота досягає 1 м. Фітоценози асоціації відмічені нами спорадично на о. Муромець і о. Жуків.

MOLINIO-ARRHENATHERETEA R. TÜXEN 1937

Діагностичні види: *Achillea millefolium* L., *Agrostis capillaris* L., *Anthoxanthum odoratum* L., *Arrhenatherum elatius* (L.) J. Presl & C. Presl, *Briza media* L., *Bromopsis*

inermis (Leyss.) Holub, *Bromus hordeaceus* L., *Campanula patula* L., *Carex lachenalii* Schkuhr, *Carum carvi* L., *Centaurea jacea* L., *Cerastium arvense* L., *C. holosteoides* Fr., *Cichorium intybus* L., *Cocyganthe flos-cuculi* (L.) Fourr., *Cynosurus cristatus* L., *Dactylis glomerata* L., *Equisetum pratense* L., *Festuca pratensis* Huds., *F. rubra* L., *Galium mollugo* L., *Helictotrichon pubescens* (Huds.) Pilg., *Heracleum sibiricum* L., *Hierochloë odorata* (L.) P. Beauv., *Leontodon autumnalis* L., *Leucanthemum vulgare* Lam., *Linum catharticum* L., *Lotus corniculatus* L., *Medicago falcata* L., *Odontites vulgaris* Moench, *Phleum pratense* L., *Pimpinella saxifraga* L., *Plantago lanceolata* L., *Poa pratensis* L., *P. Trivialis* L., *Ranunculus acris* L., *R. Polyanthemus* L., *Rhinanthus minor* L., *R. Serotinus* (Schoenh.) Oborny, *Rumex acetosa* L., *Trifolium pratense* L., *Trisetum flavescens* (L.) P. Beauv., *Vicia cracca* L.

Угруповання остепнених, справжніх і вологих лук на лучних, дернових та чорноземно-лучних ґрунтах. Клас характеризується найрізноманітнішими екотопами у різних частинах заплав річок і поза заплавами.

***Galietaia veri* Mirkin & Naumova 1986**

Діагностичні види: *Agrostis vinealis* Schreb., *Festuca valesiaca* Gaudin, *Poa angustifolia* L., *Potentilla argentea* L., *Vicia tetrasperma* (L.) Schreb.

Ксеромезофітні та мезоксерофітні угруповання остепнених лук на дернових, дерново-лучних і чорноземно-лучних супіщаних та суглинистих ґрунтах.

***Agrostion vinealis* Sipaylova, Mirkin, Shelyag-Sosonko & V. Solomakha 1985**

Діагностичні види: *Agrostis vinealis* Schreb., *Carex praecox* Schreb., *Dianthus borbasii* Vandas, *Euphorbia virgata* Waldst. & Kit., *Koeleria delavignei* Czern. ex Domin, *Trifolium montanum* L.

Псамо-мезоксерофітні угруповання підвищених елементів рельєфу на дернових піщаних і супіщаних ґрунтах, поширені переважно у прируслових, рідше центральних, частинах річкових заплав.

***Koelerio-Agrostietum vinealis* (Sipaylova et al. 1985) Shelyag-Sosonko et al. 1987**

Діагностичні види: *Agrostis vinealis* Schreb., *Koeleria delavignei* Czern. ex Domin.

Умови місцезростань: верхні та середні частини схилів високих і середньовисоких грив та гряд, а також плоскі підвищено-рівнинні ділянки центральної і прируислової частин заплави. Приурочені до ділянок із дерновими слабооглеєними піщаними та супіщаними, піщано-пилуватими та пилувато-супіщаними, рідше суглинистими, ґрунтами, які щорічно збагачуються поживними речовинами, що відкладаються під час весняної повені. Ґрунтові води на глибині 1,5–2,0 м. Фітоценози асоціації часто відмічені на луках всіх островів, а також навколо Святошинських озер. Флористичний склад асоціації налічує 78 видів. Їх кількість у окремих фітоценозах коливається від 9 до 31. Також тут відмічено *Iris sibirica* – вид занесений до Червоної книги України (ЧКУ) [CHERVONA..., 2009]. Загальне проективне покриття фітоценозів становить 50–80 %, а висота травостою може досягати 50–60 см.

***Agrostio vinealis-Calamagrostietum epigei* (Shelyag-Sosonko et al. 1981) Shelyag-Sosonko, V. Solomakha & Sipaylova 1985**

Діагностичні види: *Agrostis vinealis* Schreb., *Calamagrostis epigeios* (L.) Roth.

Умови місцезростань: найчастіше прируслові частини заплав у середніх та верхніх частинах схилів гряд та невисоких грив; на міжгрядних рівнинних ділянках, нерідко заходять (у заплавах великих річок) у центральні і навіть притерасні частини, де є відповідні екотопи. Угруповання асоціації приурочені до пухких піщаних або пилувато-піщаних, різною мірою задернованих, алювіальних відкладів, слабборозвинених дернових піщаних та супіщаних ґрунтів, у південних регіонах – із слабким засоленням. Ґрунтові води на глибині 1,7–2,0 м і більше. Фітоценози асоціації не часто відмічені на луках всіх островів та заплави затоки Верблюд. Флористичний склад асоціації налічує 57 видів. Їх кількість у окремих фітоценозах коливається від 10 до 29. Також в складі угруповань відмічено *Iris sibirica* – вид занесений до ЧКУ.

Загальне проективне покриття фітоценозів становить 60–85 %, а висота травостою може досягати 60–90 см.

Trifolion montani Naumova 1986

Діагностичні види: *Agrimonia eupatoria* L., *Filipendula vulgaris* Moench, *Medicago falcate* L., *Poa angustifolia* L., *Potentilla argentea* L., *Ranunculus polyanthemos* L., *Stellaria graminea* L., *Trifolium montanum* L.

Ксеромезофітні та мезоксерофітні угруповання на дерново-лучних ґрунтах, поширені переважно поза заплавами в Лісовій зоні, у Лісостепу – заміщуються степовими угрупованнями.

Poëtum angustifoliae Shelyag, Solomakha & Sipaylova 1986

Діагностичні види: *Poa angustifolia* L., *Potentilla argentea* L.

Умови місцезростань: верхні або середні частини пологих схилів середньовисоких грив і рівнинно-підвищених, добре дренованих, ділянок заплави; поза заплавами – відмічені на схилах долин річок та яружно-балкових систем. Угруповання асоціації зустрічаються на ділянках із добре дренованими дерновими і дерново-слабо підзолистими, а також лучними супіщаними і суглинистими ґрунтами, слабо гумусованими типовими чорноземами різного ступеня змитості. Ґрунтові води на глибині від 1,2 до 2,0 м і більше. Фітоценози асоціації іноді відмічені на луках островів Муромець, Жуків. Флористичний склад асоціації налічує 46 видів. Їх кількість у окремих фітоценозах коливається від 6 до 21. Загальне проективне покриття фітоценозів становить 60–95 %, а висота травостою може досягати 60–80 см.

Bromopsidetum inermis Shvergunova et al. 1984

Діагностичні види: *Bromopsis inermis* (Leyss) Holub.

Умови місцезростань: пологі схили невисоких гряд, у незначних міжгривних пониженнях та на підвищено-рівнинних ділянках прируслової частини заплави із пухкими піщано-пилуватими і супіщаними слабдорозвинутими дерновими ґрунтами, на піщано-пилуватому і піщано-пилувато-глинистому алювії. Ґрунтові води на глибині від 1,5 до 2,0 м і більше. Фітоценози асоціації досить часто відмічені на луках островів Труханів. Муромець, Гідропарк. Флористичний склад асоціації налічує 62 види. Їх кількість у окремих фітоценозах коливається від 7 до 18. Загальне проективне покриття фітоценозів становить 60–100 %, а висота травостою може досягати 60–90 см.

Arrhenatheretalia elatioris R. Tüxen 1931

Діагностичні види: *Achillea millefolium* L., *Agrostis capillaries* L., *Anthoxanthum odoratum* L., *Arrhenatherum elatius* (L.) J. Presl & C. Presl, *Briza media* L., *Bromopsis inermis* (Leyss.) Holub, *Bromus hordeaceus* L., *Campanula patula* L., *Carex lachenalii* Schkuhr, *Carum carvi* L., *Centaurea jacea* L., *Cerastium arvense* L., *C. holosteoides* Fr., *Cichorium intybus* L., *Coccyganthe flos-cuculi* (L.) Fourr., *Cynosurus cristatus* L., *Dactylis glomerata* L., *Equisetum pratense* L., *Festuca pratensis* Huds., *F. rubra* L., *Galium mollugo* L., *Helictotrichon pubescens* (Huds.) Pilg., *Heracleum sibiricum* L., *Hierochloë odorata* (L.) P. Beauv., *Leontodon autumnalis* L., *Leucanthemum vulgare* Lam., *Linum catharticum* L., *Lotus corniculatus* L., *Medicago falcate* L., *Odontites vulgaris* Moench, *Phleum pratense* L., *Pimpinella saxifraga* L., *Plantago lanceolata* L., *Poa pratensis* L., *P. Trivialis* L., *Ranunculus acris* L., *R. Polyanthemos* L., *Rhinanthus minor* L., *R. serotinus* (Schoenh.) Oborny, *Rumex acetosa* L., *Trifolium pratense* L., *Trisetum flavescens* (L.) P. Beauv., *Vicia cracca* L.

Угруповання мезофітних лук на помірно вологих, добре дренованих мінеральних ґрунтах.

Festucion pratensis Sipaylova, Mirkin, Shelyag-Sosonko & V. Solomakha 1985

Діагностичні види: *Agrostis gigantea* Roth, *Eryngium planum* L., *Festuca pratensis* Huds., *Hypericum perforatum* L., *Oenothera rubricaulis* Klebahn, *Poa pratensis* L., *Rumex thyrsiflorus* Fingerh., *Vicia cracca* L.

Угруповання справжніх мезофітних лук на лучних і чорноземно-лучних ґрунтах.

***Festucetum pratensis* Соб 1938**

Діагностичні види: *Festuca pratensis* Huds.

Умови місцезростань: рівнинні та дещо знижені ділянки центральної, рідше прируслової та притерасної, частин заплав (заплавні луки), рівнинно-зниженні ділянки вододілів (суходільні луки), верхні та середні частини похилих схилів неглибоких проточних знижень та днища проточних долин, де не застоюються ґрунтові води (низинні луки) де у ґрунтовому покриві переважають лучні і дернові глеєві супіщані і суглинисті ґрунти, які щороку збагачуються на поживні речовини, що приносяться повеневими водами. Рідше угруповання асоціації відмічаються на родючих різновидах дерново-підзолистих та торф'яно-болотних ґрунтів, а також дерново-перегнійно-глейових або дерново-перегнійно-карбонатних суглинистих ґрунтах. Ґрунтові води на глибині 1,0–1,5 м, інколи – до 2,0 м і більше. Фітоценози асоціації іноді відмічені на луках островів Муромець та Жуків. Флористичний склад асоціації налічує 80 видів. Їх кількість у окремих фітоценозах коливається від 5 до 26. Також в її складі в більшості випадків відмічено *Iris sibirica* – вид занесений до ЧКУ. Його проективне покриття в середньому становить 3–15 %. Загальне проективне покриття фітоценозів становить 55–100 %, а висота травостою досягає 50–100 см.

***Agrostio gigantea-Festucetum pratensis* Sipaylova, V. Solomakha & Shelyag-Sosonko 1987**

Діагностичні види: *Agrostis gigantea* Roth, *Festuca pratensis* Huds.

Умови місцезростань: середньо високі ділянки середніх і нижніх схилів невисоких грив або рівнинні ділянки прируслової та центральної частин заплав із дерновими і лучними глеюватими супіщаними і суглинистими ґрунтами з ґрунтовими водами на глибині 1,2–1,7 м; у північних районах – на осушених торф'яно-болотних ґрунтах (глибина залягання ґрунтових вод – 0,7–0,8 м). Фітоценози асоціації іноді відмічені на луках о. Жуків і о. Труханів. Флористичний склад асоціації налічує 81 вид. Їх кількість у окремих фітоценозах коливається від 10 до 21. Також в її складі відмічено *Iris sibirica* – вид занесений до ЧКУ. Загальне проективне покриття фітоценозів становить 60–90 %, а висота травостою досягає 70–100 см.

***Festuco pratensis-Deschampsietum caespitosae* Turubanova 1986**

Діагностичні види: *Deschampsia caespitosa* (L.) P.Beauv., *Festuca pratensis* Huds.

Умови місцезростань: рівнинні або злегка знижені ділянки центральної та центрально-притерасної частини заплави із багатими помірно зволженими дерновими та лучними глеюватими та глейовими суглинистими ґрунтами. Глибина залягання ґрунтових вод 1,0–1,5 м. Фітоценози асоціації іноді відмічені на луках о. Миколайчик та затоки Верблюд. Флористичний склад асоціації налічує 45 видів. Їх кількість у окремих фітоценозах коливається від 23 до 26. Загальне проективне покриття фітоценозів становить 65–95 %, а висота травостою досягає 70–100 см.

***Poëtum pratensis* Ravarut, Cazac et Turenschi 1956**

Діагностичні види: *Poa pratensis* L.

Умови місцезростань: верхні частини гряд і прибережні вали різних частин заплав; поза заплавами – на рівнинно-знижених ділянках вододілів, у днищах неглибоких проточних долин та інших знижень, де ґрунтові води не застоюються; у нижніх частинах схилів грив на борових терасах, на неосвоєних торф'яниках, а також на місці сіяних сінокосів, що виродилися. Угруповання асоціації приурочені до ділянок із дерновими, дерново-лучними та лучними супіщаними тонко пилуватими, рідше суглинистими, ґрунтами, інколи – із карбонатними засоленням. Ґрунтові води на глибині 0,7–1,0 м. Фітоценози асоціації часто відмічені на луках островів Миколайчик, Муромець, Гідропарк, Жуків та затоки Верблюд. Флористичний склад асоціації налічує 73 види. Їх кількість у окремих фітоценозах коливається від 8 до 23. Також в її складі

іноді відмічено *Iris sibirica* – вид занесений до ЧКУ. Загальне проективне покриття фітоценозів становить 65-95 %, а висота травостою досягає 80–120 см.

***Arrhenatherion elatioris* Luquet 1926**

Діагностичні види: *Achillea millefolium* L., *Centaurea jacea* L., *Cerastium holosteoides* Fr., *Dactylis glomerata* L., *Daucus carota* L., *Geranium pratense* L., *Leucanthemum vulgare* Lam., *Lotus corniculatus* L., *Trifolium pratense* L.

Угруповання мезофітних і ксеромезофітних лук центральної частини заплави на дернових суглинистих та супіщаних ґрунтах.

***Trifolio-Festucetum rubrae* Oberdorfer 1957**

Діагностичні види: *Festuca rubra* L.

Умови місцезростань: добре задерновані рівнинно-підвищені ділянки заплави, які слабо та нетривало заливаються повеневидами, верхні частини похилих схилів середньо високих грив та гряд прируслової та центральної частин заплави, верхні та середні частини пологих схилів терас річкових долин з лучно-дерновими, дерновими слабо опідзоленими супіщаними ґрунтами з грудкувато-зернистою структурою, підсушеними торф'янисто-глейовими суглинистими ґрунтами (у заплаві) та дерново-підзолистими, рідше – дерновими супіщаними (поза заплавами). Глибина залягання ґрунтових вод 1,2–2,0 м. Фітоценози асоціації часто відмічені на луках о. Муромець та о. Миколайчик. Флористичний склад асоціації налічує 68 видів. Їх кількість у окремих фітоценозах коливається від 5 до 22. Загальне проективне покриття фітоценозів становить 80–100 %, а висота травостою досягає 60–100 см.

***Cynosurion cristati* R. Tüxen 1947**

Діагностичні види: *Agrostis capillaries* L., *A. vinealis* Schreb., *Briza media* L., *Carum carvi* L., *Cynosurus cristatus* L., *Lolium perenne* L.

Угруповання післялісових заплавних та позазаплавних низькотравних лук із пануванням мезофітів, які формуються під впливом надмірного випасання на дерново-підзолистих ґрунтах.

***Agrostietum vinealis-tenuis* Shelyag-Sosonko et al. 1981 ex Shelyag-Sosonko, V. Solomakha & Sipaylova 1985**

Діагностичні види: *Agrostis capillaries* L., *A. vinealis* Schreb., *Koeleria delavignei* Czern. ex Domin, *Potentilla argentea* L.

Умови місцезростань: рівнинні та підвищено-рівнинні добре дреновані ділянки, плоскі вершини та пологі схили центральної, рідше прируслової, частин заплави із дерново-підзолистими, рідше – лучними дерновими піщаними, супіщаними та глинисто-піщаними ґрунтами і ґрунтовими водами на глибині до 1,5 м. Фітоценози асоціації досить рідко відмічені на луках о. Муромець і о. Труханів. Флористичний склад асоціації налічує 28 видів. Їх кількість у окремих фітоценозах коливається від 12 до 14. Загальне проективне покриття фітоценозів становить 65–100 %, а висота травостою досягає 60–100 см.

***Lolio perennis-Cynosuretum cristati* R. Tüxen 1937**

Діагностичні види: *Cynosurus cristatus* L., *Lolium perenne* L.

Умови місцезростань: рівнинні ділянки та незначні міжгривні пониження прируслової частини заплави на свіжих та вологих дернових слабо опідзолених, інколи глеюватих супіщаних, рідше суглинистих, ґрунтах.

Фітоценози асоціації досить рідко відмічені на луках о. Жуків і затоки Верблюд. Флористичний склад асоціації налічує 16 видів. Їх кількість у окремих фітоценозах коливається від 3 до 14. Загальне проективне покриття фітоценозів становить 50–90 %, а висота травостою досягає 50–65 см.

***Molinietalia* W. Koch 1926**

Діагностичні види: *Allium angulosum* L., *Carex vulpina* L., *Coccyganthe flos-cuculi* (L.) Fourr., *Filipendula ulmaria* (L.) Maxim., *Galium palustre* L., *G. uliginosum* L., *Gratiola*

officinalis L., *Lathyrus palustris* L., *L. pratensis* L., *Lysimachia nummularia* L., *Lythrum salicaria* L., *Mentha arvensis* L., *Poa trivialis* L., *Ptarmica salicifolia* (Besser) Serg., *Ranunculus repens* L., *Sanguisorba officinalis* L., *Symphytum officinale* L., *Taraxacum officinale* Wigg. aggr., *Thalictrum flavum* L., *Valeriana officinalis* L., *Veronica longifolia* L.

Угруповання гігрозомезофітних та мезо-гігрофітних лук знижених ділянок притерасної частини заплави. Вони приурочені до евтрофних і мезотрофних місцезростань із високим заляганням ґрунтових вод, мулувато-глейовими та торф'янисто-глейовими опідзоленими ґрунтами.

***Alopecurion pratensis* Passarge 1964**

Діагностичні види: *Alopecurus pratensis* L., *Coccyganthe flos-cuculi* (L.) Fourr., *Eleocharis palustris* (L.) Roem. & Schult., *Elytrigia repens* (L.) Nevski.

Угруповання вологих лук знижених та рівнинних ділянок центральної і притерасної частин заплави на лучно-болотних та лучних глейових супіщаних і суглинистих ґрунтах.

***Poo palustris-Alopecuretum pratensis* Regel 1925**

Діагностичні види: *Allium angulosum* L., *Alopecurus pratensis* L., *Galium boreale* L., *Poa palustris* L.

Умови місцезростань: вузькі зниження різних частин заплави, збагачені делювіальними відкладами, на ділянках з лучними оглеєними і лучно-болотними суглинистими ґрунтами. Глибина залягання ґрунтових вод 0,8–1,2 м. Фітоценози асоціації найчастіше відмічені на луках о. Муромець, о. Жуків, о. Миколайчик, о. Гідропарк, о. Труханів та затоки Верблюд. Флористичний склад асоціації налічує 120 видів. Їх кількість у окремих фітоценозах коливається від 7 до 26. Також в її складі часто відмічено *Iris sibirica* – вид занесений до ЧКУ. Його проективне покриття тут коливається від поодиноких особин до 15–20 %. Загальне проективне покриття фітоценозів становить 75–100 %, а висота травостою досягає 85–110 см.

***Poo trivialis-Alopecuretum pratensis* Regel 1925**

Діагностичні види: *Alopecurus pratensis* L.

Умови місцезростань: схили і днища неглибоких западин, рівнинні ділянки прируслової та центральної частин заплави, зрідка – похилі схили багатьох степових подів. Угруповання асоціації відмічені на ділянках із багатими пухкими, помірно зволженими дерново-глейовими, лучними та лучно-болотними піщано-пилуватими, супіщаними та легко суглинистими ґрунтами, котрі знаходяться під впливом помірного алювіального процесу. Ґрунтові води залягають на глибині від 0,4–0,5 м. Фітоценози асоціації рідко відмічені на всіх островах. Флористичний склад асоціації налічує 58 видів. Їх кількість у окремих фітоценозах коливається від 20 до 36. Загальне проективне покриття фітоценозів становить 80–90 %, а висота травостою досягає 80–100 см.

***Galio palustre-Agrostietum stoloniferae* Sipaylova, V. Solomakha et Shelyag-Sosonko 1987**

Діагностичні види: *Galium palustre* L., *Agrostis stolonifera* L.

Умови місцезростань: ценози асоціації приурочені до плоских та плоскознижених ділянок, де часто застоюється вода із переважаючими лучними, дерново-лучними та лучно-болотними оглеєними ґрунтами, інколи з незначним засоленням. Також ці ділянки часто зазнають ущільнення внаслідок випасання та витоштування. Угруповання цієї асоціації рідко відмічені на о. Долобецький. Флористичний склад асоціації налічує 23 види. Їх кількість у окремих фітоценозах коливається від 18 до 23. Загальне проективне покриття фітоценозів становить 70–80 %, а висота травостою досягає 60–80 см.

***Filipendulion ulmariae* Segal 1966**

Діагностичні види: *Alopecurus pratensis* L., *Caltha palustris* L., *Filipendula ulmaria* (L.) Maxim., *Geranium palustre* L., *Iris sibirica* L., *Lysimachia vulgaris* L., *Lythrum salicaria* L.

Угруповання гігромезофітних лук перемінного зволоження, які нерегулярно викошуються, із переважанням у травостої крупного різнотрав'я.

Lysimachio vulgaris-Filipenduletum Balátová-Tuláčková 1978

Діагностичні види: *Filipendula ulmaria* (L.) Maxim., *Lysimachia vulgaris* L., *Lythrum salicaria* L., *L. virgatum* L., *Symphytum officinale* L.

Умови місцезростань: неглибокі зниження та рівнинно-знижені ділянки притерасної частини заплави, зниження терас річок, тальвеги балок, окраїни вільшняків, осушені болота. Угруповання асоціації відмічені на ділянках з торф'янисто-болотними та торф'янисто-глейовими ґрунтами зі слабкими ознаками опідзолування. Фітоценози асоціації нами відмічені не часто на луках о. Жуків і о. Муромець. Флористичний склад асоціації налічує 78 видів. Їх кількість у окремих фітоценозах коливається від 8 до 24. Також в складі асоціації майже завжди відмічено *Iris sibirica*. Його проективне покриття тут коливається від 3 до 15–20 %. Загальне проективне покриття фітоценозів становить 80–100 %, а висота травостою досягає 80–120 см.

Всі згадані фітоценози мають важливе значення для рослинного покриву мегаполісу, однак з кожним роком вони зазнають все більшого впливу з боку людини. Стійкість і стабільність природних рослинних угруповань має свої межі, а їх перетин призведе до руйнування угруповань із подальшою заміною на маловидові, одноманітні, з порушеною структурою травостоїв і подальшої трансформації всієї екосистеми міста. Запобігти цьому необхідно шляхом розробки комплексних заходів щодо охорони і раціонального використання цих угруповань, запровадження ефективного менеджмент-плану з використання рослинного покриву лук тощо.

Висновки

Отже, заплавні луки в межах м. Києва достатньо багаті та різноманітні і добре збережені у видовому плані. Травостій ценозів переважно високий і густий. Всі виявлені нами угруповання віднесено до 2 класів, 5 порядків, 10 союзів та 25 асоціацій. Загальне число видів у фітоценозах асоціацій сильно коливається (від 8 до 120 видів). Найменше число видів передбачено мають угруповання класу *Pragmito-magno-Caricetea*. Для класу *Molinio-Arrhenatheretea* характерне багатше видове різноманіття. Найвищою ценотичною різноманітністю на луках відзначається клас *Molinio-Arrhenatheretea*. Серед фітоценозів цього класу на заплавлених луках в межах м. Києва найчастіше трапляються угруповання асоціацій *Poo palustris-Alopecuretum pratensis*, *Trifolio-Festucetum rubrae*, *Koelerio-Agrostietum vinealis*. Сумарно до них віднесено 115 описів, що були виконані у відповідних угрупованнях або 44,92 % від загального числа. В умовах мегаполісу рослинний покрив лук потребує охорони і раціонального використання та запровадження відповідного менеджмент-плану.

References

- ANDRIENKO T.L., BLYUM O.B., VASSER S.P. et all. (1985). Priroda Ukrainskoi SSR. Rastitelnyi mir. Kiev. 208 p. [Андриєнко Т.Л., Блюм О.Б., Вассер С.П. и др. (1985). Природа Украинской ССР. Растительный мир. К.: Наук. Думка. 208 с.]
- AFANASYEV D.YA. (1937). Туру lukiv ta lukovi asotsiatsii r. Desny. *Geobotanichniy zbirnyk*. Kyiv: 27-37. [Афанасьєв Д.Я. (1937). Типи луків та лукові асоціації р. Десни. *Геоботанічний збірник*. К.: 27-37]
- AFANASYEV D.YA. (1950). Zaplavni luki serednoho Dnipra ta zasoby yikh polipshennya. Kyiv: Vyd-vo AN URSR. 63 p. [Афанасьєв Д.Я. (1950). Заплавні луки середнього Дніпра та засоби їх поліпшення. Київ: Вид-во АН УРСР. 63 с.]

- AFANASYEV D.YA. (1957). Luha Ukrainskoho Polesia. Tez. dokl. nauchn. sessii, posvyaschennoy 100-letiyu so dnya rozhdeniya Gavriila Ivanovicha Tanfilyeva (29-31 marta 1957 hoda). Odessa: Izd-vo Odesskoho gos un-ta. [АФАНАСЬЕВ Д.Я. (1957). Луга Украинского Полесья. Тез докл. научн. сессии, посвященной 100-летию со дня рождения Гавриила Ивановича Танфильева (29-31 марта 1957 г.). Изд-во Одесского гос. ун-та]
- AFANASYEV D.YA. (1959). Zaplavni luku Poliskoho Dnipra, zasoby yikh polipshennya ta ratsionalnoho vykorystannya. Kyiv: Vyd-vo AN URSR. 272 p. [АФАНАСЬЕВ Д.Я. (1959). Заплавні луки Поліського Дніпра, засоби їх поліпшення та раціонального використання. Київ: Вид-во АН УРСР. 272 с.]
- AFANASYEV D.YA. (1960). Luchni uhiddia ukrainskoho Polissia, yikh polipshennia ta ratsionalne vykorystannia. *Geografichnii zbirnyk*, 3: 147-162. [АФАНАСЬЕВ Д.Я. (1960). Лучні угіддя українського Полісся, їх поліпшення та раціональне використання. *Географічний збірник*, 3: 147-162]
- AFANASYEV D.YA. (1968). Prygodni luku URSR. Kyiv: Naukova dumka. 256 p. [АФАНАСЬЕВ Д.Я. Природні луки УРСР. К.: Наукова думка, 1968. 256 с.]
- SHERVONA KNYHA UKRAINY. Roslynni svit. (2009). Kyiv. Hlobalkonsaltnh. 900 p. [ЧЕРВОНА КНИГА УКРАЇНИ. Рослинний світ. (2009). К.: Глобалконсалтинг. 900 с.]
- DIDUKH YA. P., ALOSHKINA U.M. (2012). Biotopes of Kyiv. Kyiv.: NaUKMA, Ahrar Media Hrup. 163 p. [ДІДУХ Я.П., АЛЬОШКІНА У.М. (2012). Біотопи міста Києва. Київ: НаУКМА, Аграр Медіа Груп. 163 с.]
- НОМЛЯ Л.М. (2005). Roslynnist dolyny richky Horol. *Ukr. fitocen. zb.*, Ser A. 1 (22). Kyiv: Fitosotsiotcentr. 187 p. [ГОМЛЯ Л.М. (2005). Рослинність долини річки Хорол. *Укр. фітоцен. зб.*, Сер.А, вип. 1 (22): Київ: Фітосоціоцентр. 187 с.]
- KOZYR M.S. (2008). Neobotanichna kharakterystyka zaplavnykh luk nyzhnoi techii r. Seim. *Ukr. Botan. Zhurn.*, **65** (5): 656-665. [КОЗИР М.С. (2008). Геоботанічна характеристика заплавних лук нижньої течії р. Сейм. *Укр. ботан. журн.*, **65** (5): 656-665]
- KOZYR M.S. (2013). Roslynnist zaplavnykh luk r. Seim (syntaksonomiia, dynamika, okhorona). Avtoref. dys ... kand. biol. nauk. Instytut botaniky im. M.G. Kholodnoho NAN Ukrainy. Kyiv. 18 p. [КОЗИР М.С. (2013). Рослинність заплавних лук р. Сейм (синтаксономія, динаміка, охорона). Автореф. дис. ... канд. біол. наук. Ін-т ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України. Київ. 18 с.]
- KUZEMKO A.A. (2003) Roslynnist dolyny richky Ros: syntaksonomiya, antropohenna dynamika, okhorona. Avtoref. dys...kand. biol. nauk. In-t botaniky im. M.G. Kholodnoho NAN Ukrainy. Kyiv [КУЗЕМКО А.А. (2003). Рослинність долини річки Рось: синтаксономія, антропогенна динаміка, охорона: Автореф. дис...канд. біол. наук. Ін-т ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України. Київ. 20 с.]
- KUZEMKO A.A. (2011). Luchna roslynnist dolyny serednoi techii Pivdennoho Buhu ta yoho pryток. *Naukovi zapysky NaUKMA. Biolohiia ta ekolohiia*, 119: 59-69. [КУЗЕМКО А.А. (2011). Лучна рослинність долини середньої течії Південного Бугу та його приток. *Наукові записки НаУКМА. Біологія та екологія*, 119: 59-69]
- KUZEMKO A.A., KOZYR M.S. (2011). *Ukr.botan zhurn.*, **68** (2): 216-226. [КУЗЕМКО А.А., КОЗИР М.С. (2011). Синтаксономічні зміни лучної рослинності заплави річки Сейм на території України. *Укр. ботан. журн.*, **68** (2): 216-226]
- PADEREVSKAYA I.M. (1966). *Uch. zap. Kurskoho ped. in-ta*, **23**: 134-156. [ПАДЕРЕВСКАЯ И.М. (1966). Ботанический состав и урожайность пойменных лугов среднего течения р. Сейма. *Уч. зап. Курского пед. ин-та*, **23**: 134-156]
- TERTYSHNYI A.P. (2006). Syntaksonomichna skhema klasu Molinio-Arrhenatheretea R. Tх. 1937 Pivnichnoho livoberezhnoho heobotanichnoho okruhu Lisostepu Ukrainy. *Aktualni problemy botaniky, ekolohii ta biotekhnolohii. Mat-ly. mizhnar. konf. molodykh uchenykh-botanikiv*. Kyiv: Fitosotsiotsentr: 92-93. [ТЕРТИШНИЙ А.П. (2006). Синтаксономічна схема класу Molinio-Arrhenatheretea R. Тх. 1937 Північного лівобережного геоботанічного округу Лісостепу України. *Актуальні проблеми ботаніки, екології та біотехнології. Мат-ли міжнар. конф. молодих учених-ботаніків*, Київ: Фітосоціоцентр. 92-93]
- TERTYSHNYI A.P. (2008). Luku pivnichnoho livoberezhnoho heobotanichnoho okruhu: flora, syntaksonomiia, okhorona. Avtoref. dys ... kand. biol. nauk. Kyiv. 20 p. [ТЕРТИШНИЙ А.П. (2008). Луки північного лівобережного геоботанічного округу: флора, синтаксономія, охорона. Автореф. дис...канд. біол. наук. Київ. 20 с.]
- TSUKANOVA H.O., ANDRIYENKO T.L., PRYADKO O.I. (2002). Roslynni pokryv ostroviv Dnipra v mezhakh m. Kyeva. *Ukr. botan zhurn.*, **59** (2): 135-140. [ЦУКАНОВА Г.О., АНДРІЄНКО Т.Л., ПРЯДКО О.І. (2002). Рослинний покрив островів Дніпра в межах м. Києва. *Укр. ботан. журн.*, **59** (2): 135-140]
- TSUKANOVA H.O. (2005). Florystychne ta tsenotychne riznomanittia ostroviv Dnipra v mezhakh m. Kyeva ta yoho okhorona. Avtoref. dys ... kand. biol. nauk. Kyiv. 20 p. [Цуканова Г.О. (2005). Флористичне та ценологічне різноманіття островів Дніпра в межах м. Києва та його охорона. Автореф. дис. ... канд. біол. наук. Київ. 20 с.]

- та ценотичне різноманіття островів Дніпра в межах м. Києва та його охорона: Автореф. дис. ... канд. біол. наук: 03.00.05 – ботаніка. К. 20 с.]
- SHELYAH-SOSONKO YU.R., AFANASYEV D. YA., SOLOMAKHA V.A., MIRKIN V.M. (1981). *Ukr. botan zhurn.*, **38** (2): 16-31. [ШЕЛЯГ-СОСОНКО Ю.Р., АФАНАСЬЄВ Д.Я., СОЛОМАХА В.А., МІРКІН В.М. (1981). Характеристика фітоценозів заплавлних лук р. Дніпра *Укр. ботан. журн.*, **38** (2): 16-31]
- SHELYAH-SOSONKO YU.R., AFANASYEV D. YA., SOLOMAKHA V.A., MIRKIN V.M. (1980). *Ukr. botan zhurn.*, **37** (6): 8-14. [ШЕЛЯГ-СОСОНКО Ю.Р., АФАНАСЬЄВ Д.Я., СОЛОМАХА В.А., МІРКІН В.М. (1980). Класифікація заплавлних лук р. Дніпра на основі еколого-флористичних критеріїв. *Укр. ботан. журн.*, **37** (6): 8-14]
- SHELYAH-SOSONKO YU.R., AFANASYEV D. YA., SOLOMAKHA V.A., MIRKIN V.M. (1983). *Ukr. botan zhurn.*, **40** (2): 79-85. [ШЕЛЯГ-СОСОНКО Ю.Р., АФАНАСЬЄВ Д.Я., СОЛОМАХА В.А., МІРКІН В.М. (1983). Порівняння домінантної та флористичної класифікацій заплавлних лук р. Дніпра. *Укр. ботан. журн.*, **40** (2): 79-85]
- SHELYAH-SOSONKO YU.R., MIRKIN V.M., SOLOMAKHA V.A. (1982). *Ukr. botan zhurn.*, **39** (1): 10-25. [ШЕЛЯГ-СОСОНКО Ю.Р., МІРКІН В.М., СОЛОМАХА В.А. (1982). Основні фітоценози лучної рослинності долини верхньої частини р. Дніпра. *Укр. ботан. журн.*, **39** (1): 10-25]
- SHELYAH-SOSONKO YU.R., SOLOMAKHA V.A., SYRAYLOVA L.M. (1986). Klass Molinio-Arrhenatheretea. Soobshchestva poim lesnoi zony. Klassifikatsiia rastitelnosti SSSR s ispolzovaniem floristicheskikh kriteriev. Moscow: 59-64. [ШЕЛЯГ-СОСОНКО Ю.Р., СОЛОМАХА В.А., СИПАЙЛОВА Л.М. (1986). Класс Molinio-Arrhenatheretea. Сообщества пойм лесной зоны. Классификация растительности СССР с использованием флористических критериев. Москва: 59-64]

Рекомендує до друку
Р.П. Мельник

Отримано 15.11.2016

Адреси авторів:

М.С. Козир, О.А. Жигаленко
ДУ «Інститут еволюційної екології НАН України»
вул. акад. Лебедева, 37
Київ, 03143
Україна
e-mail: geobot2@ukr.net
e-mail: zhyhalenko@ukr.net

Authors' addresses:

M.S. Kozyr, O.A. Zhyhalenko
Institute for evolutionary ecology of the National
Academy of Sciences of Ukraine
37, Lebedeva str.
Kyiv, 03143, Ukraine
e-mail: geobot2@ukr.net
e-mail: zhyhalenko@ukr.net

Г.О. Калита

к.б.н.
Національна екологічна академія післядипломної
освіти та управління
вул. Митрополита Василя Липківського, 35, корп. 2
Київ, 03035, Україна
e-mail: hanna.kalyta@gmail.com

Н.О. Kalyta

National Ecological Academy of Postgraduate
Education and Management
35/2, Vasilya Lipkivs'kogo str.
Kyiv, 03035
Ukraine
e-mail: hanna.kalyta@gmail.com